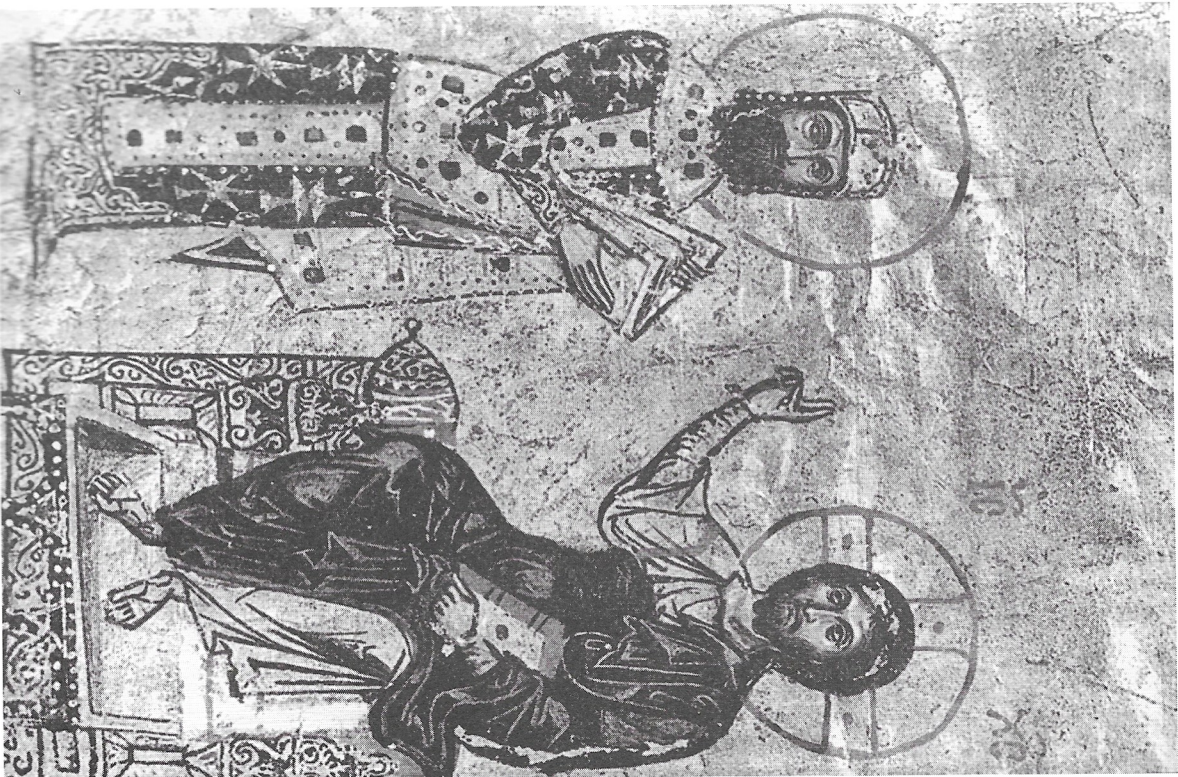

K ČERTU AŽ TÁHNE STUDIUM

VÝBOR Z BYZANTSKÉ
ŽEBRAVÉ POEZIE

Chrást Alexios I. Komnenos před Kristem, miniatura, 12. století

Pavel Mervart

2011

Já strážil našel odvahy, můj světovládny pane,
ty, který nosíš korunu a žezlo pevně tůmáš,
pod perutěmi zlatými teď útočiště hledám,
na kolena já ubohý se snažnou prosbou padám
ke Tvé císařské Výsosti, aby mi sluchu přála,
zevrubně o svém trápení abych směl promluviti.
Z krutého moře života zachránil jsem se o vlas –
do hlubiny mě táhl proud, vlny mě zalévaly –
a ocitl se v přístavu, v němž spásu hledat mohu.
10 U Tvé císařské Výsosti, jež z Boží vůle vládně,
přec vždycky může zakotvit, kdo ocitl se v úzkých.
Z moře palčivých starostí jsem v okamžiku přeplul
do blažených vod, ve kterých lze v dobrodiní doufat.
Ty jsi pramenem milosti, jsi radost nad radostí,
15 jsi celé moře soucitu, laskavé lásky k lidem.
Vškerých králů vládcem jsi, jsi pánem nad knížaty.
Abys čtvrtému vládcí pak, čtvrtému augustovi,
vladaře Říma zlatého, Konstantinova Říma
žezlo dal, synu purpuru a tvého majestátu,
20 vyhlášen budeš císařem nad čtyřmi kraji země.
Vladyč samotné to čtyřvládí dokazuje už slovo,
jež čtyři kříže ramena zároveň naznačuje.
A stejně jako kříže tvar ze čtyř ramen se skládá,
25 také ty stal ses vladařem všech čtyř světových krajín
a pak ešatí čtvrtému, v purpuru zrozenému
jvou vládu předáš, císařem bude i Alexios].
Ihza čtveřice augustů augustus čtyřnásobný,
v rukou svých pevně vládu máš nad svou přemocnou říší,
30 hroze Boží nad rebou ochrannou ruku dří.
Když někdo z cizích vladařů snad úmysl zlý pojme,
jsem nám bude ptkle kouat a bude příliš smělý,
35 ten kterout jen postará a při tom gestu pouhém
stáhne jak dým se vypaří a ztratí se ti z očí,

- tím zářem k smrti zděšení, samojediný vládce,
ve strachu, že snad spálí je tvých očí jasný ohně,
tak jako vosk se rozpouští, taje v blízkosti ohně.
Nedávno zakusili to Dantonis a Melias,
též Nuradinos s nimi byl při tom bláhovém činu,
stejně tak onen Neeman, který před nimi povsal.
Však vrátím se teď nazpátek k tomu, co dřív jsem pravil.
Právě jsem tedy vyvázl z boje o holý život.
Ještě se vodou zalýkám, vždýť už jsem klesal ke dnu.
Jak vidíš, k tobě běžím hned – jsem ještě mokrý od vln –
tam, kde sladký mír panuje, do klidných vod tvé vlády,
do přístavu, kde spočinout smí každý, kdo je v úzkých.
Ach, prosím, sluchu popřej mi, neodvracej se nyní
od svého sluhu, přitele, jenž ocitl se v nouzi.
Vždýť kdybych přišel vyprávět příběhy pohádkářů,
snadno bys našel, císaři, odpověď na hádanky.
V osobě tvé se spojuje jak předvádavost Božská,
tak moudrost Šalamounova, nad kterou v světě není.
Teď už však začnu vyprávět, můj pane, co mě trápí,
v jaké bídě se utápím, já, ze všech nejnuznější,
proto, že jsem se učil psát a že jsem četl knihy
a prázdné žvýasty pisálků a starých pohádkářů.
Teď tedy všechno o sobě od začátku ti povím.

- 60 Odmalička jsem slychával od svého otce slova:
„Můj synku, uč se číst a psát, to přinese ti štěstí.
Na pana X se podívej, ten chodil dříve pěšky,
teď pěkným pásem pyšní se, na tluště mule jezdí.
Když ještě chodil do školy, to neměl ani boty,
teď pyšně vykračuje si v střevících s dlouhou špicí.
O koupeli si zamlada mohl jen nechat zdávat,
a teď i třikrát do týdne lázně si dopřát může.
Kapsy měl tehdy plné vší velikých jako mandle,

- 65 a teď mu zvoní mincemi, zlatáky pocitými.
Dřív do hader se oblekal, špinavý kabát nosil,
v zimě i v létě chodil v něm – vždýť jiný ani neměl.
Teď vybraně se obléká, zlatem se jenom třpytí
a svůj tluštěy křik halvá jedně do hedvábí.
Když ještě chodil do školy, byl to kluk nečesaný,
teď podle módy poslední načesává si vlasy.
Věť, chlapče, slovům staršího, vlasního otce k tomu,
nauč se pěkně číst a psát, to přinese ti štěstí.
Když moje rady poslechněš a moje naučení,
pak dobuďeš si vážnosti a jistě dojdeš štěstí.
Mě, svého otce, ve stáří pak můžeš podporovat,
dobře se o mě postaráš, až smrt se bude blížít.“
75 A tak jsem poslechl, pane můj, starého otce rady,
vždýť rodiče je třeba ctít, jak hlásá Pismo svaté,
nelitoval jsem námahy a důkladně se vzdělal.
A teď, když jsem se nakonec i já stal učitelem,
rád bych se chleba najedl s voňavou, měkkou střídou.
Trápí mě hlad, mám starosti a kvůli tomu pláču
a na vzdělání naříkám, vzdychám a slzy roním.
K čertu ať táhne studium či tam, kde o ně stojí,
85 buď proklet, dobrý Bože můj, ten nešťastný den dávny,
kdy odvedli mě do školy, předali učitel,
abych se učil číst a psát – prý dobře živ pak budu.
Co s věděním teď? Kdyby však do učení mě dali,
od těch, co umí vysvětlat a dobře se tím živí,
90 řemeslo bych se naučil, na život vydělal si.
Pak otevřel bych almaru a našel bych ji plnou
chleba a vína v přebytku i chuťných plodů moře,
hojnost bych měl ryb sušených i nasolených makrel.
Zatímco teď ji otevřu a vidím jenom srěny
95 a papírové krabice, v nich zas a zas jen papír.
V almaře pátřám, pídlm se po kousku chleba k jídlu,

- najdu zas jenom krabici, ta pro změnu je prázdná.
Celý svůj pokoj prohlédám, v každíčkém rohu pátrám,
100 však vidím jenom jen papír, nic jiného tu není.
V mošnice šnátrám, nacházím svůj měšec na peníze,
krejčárek hledám, i tam však najdu jen starý papír.
Když celou místnost prohlédám, prosmyčím všechny kouty,
105 stojím tam smutný, zaražen, s pocitem ponížení,
vždyť hlady skoro omdlévám, k zemi mě mdloba kácí.
Jen proto, že mám velký hlad a nesmírně se trápím,
nad studium a vzdělání teď stavím vyšívání.
- Ach, císaři můj vznešený, co na tohle mi řekneš?
Kdybych snad svému sousedu poradil poslat syna
110 do školy, dát mu vzdělání, které ho bude živit,
jen at mi klidně vynadá do bláznů tvrdohlavých,
něknu-li mu, raději dej kluka do učení.
Jeden můj soused ševcem je, spíš přištipkář bych řekl,
nicméně žije v přepečku, života užívá si.
115 Hned za úsvitu den co den na svého synka volá
a jenom chlí rozkazy: „Dej vařit vodu, chlapče.
Tady máš, synku, krejčárek, utkej pro jeltka,
přines mi také vlašský sýr, nemusíš na něm šetřit.
Nachystej pro mě snídani, pak do práce se pusťm.“
120 Pojídá svoje jeltka, zakusuje je sýrem
a k tomu aspoň čtyřlitrát mu dolévají vína.
Pije a řhne pochvalně, hned pohár dolijí mu.
A pak teprve zvesela si začne přištipkářit.
Když se pak zase, pane můj, oběda doba blíží,
125 odkládá desku, kopyto, odkládá svoje šídlo,
též dratve, nože ševcovské, to vše pokládá stranou
a na manželku zavolá: „Ženo má, prositi na stůl,
přines mi maso vačené, ale ne příliš horké,
pak nasolené servíruj a k němu omeletku.“

- 130 A jedí maso vačené, česnečku a tak dále.
Já rvu si vlasy, pane můj, když vidím toho ševce,
rozepíná si knoflíky, břicho mu skoro praská,
a já přecházím sem a tam a měřím stopy veršů.
On sladké víno popijí, z velkého džbánku chlemtá,
135 a já tu s verši mořím se, spondeje, jamby hledám,
chci nalézt pěkný pyrhichij, i další metra zkouším.
Jak mohu metry změřit hlad, co všechnu míru přesáh?
Cožpak se jamby dají jíst, ach, vládce všeho světa?
140 Jak nasytí mě pyrhichij, jak nahradí kus chleba?
Spíš než já tenhle přištipkář je veršotepce pravý,
odtřká si svůj očenáš a začne si cpát břicho.
Já však – ach, jaké neštěstí – kolik mám složit veršů,
jak dlouho ještě mluvit mám, z plného hrdla zpívat,
145 abych své hrdlo odměnil jediným malým soustem?
Tak jsem se tedy rozhodl: i já se stanu ševcem,
at čerstvým bílým chlebičkem hlad zahnat mohu také,
či polomnavým alespoň – chléb chudých se mu říká
a učitelů všech je snem i tvůrců krásných veršů.
150 Nakonec čtvrták našel jsem, krejčárek, jak se říká,
přištipkáře jsem navštívil a koupil jsem si šídlo.
Své střevice jsem beztrak měl už zcela roztrhané,
a tak jsem se dal do práce, že botky vyspravím si.
Však píchl jsem se do ruky, skrz na skrz provrtal ji,
155 opuchla tak, že od bubnu bys rozeznal ji stěžl,
já chudák celý měsíc pak jsem strávil ve špitále.
At propadnu se, císaři, do horoucího pekla,
nezávidím-li denně těm, co rukama se žijí.
Kdybych se třeba vyučil a stal se dobrým krejčím,
160 s jehlou za čtvrták jediný a nit za krejčárek
a s nůžičkami malými měl bych se jako páni.
Vždycky se najde u lidí něco, co třeba zašít.
Kdyby se sukně roztrhla některé ze sousedek,

- hned by si na mě vzpomměli, hned volali by: „Mistře, pojd moje šaty vyspravit a dobře zaplatím ti.“
- 165 Kdybych v pekařství pomáhal třeba s hnětením těsta, tam bych se zbytků najedl, ach, to bych se měl dobře. Zrovna okolo pekařství jsem předevčirem bloumal a uviděl jsem pekařku, co uvnitř krámu stála, kus chleba v rukou držela, jemného, pšeničného, kousek bílého chlebičku, a baštila ho s chutí.
- 170 Věšel jsem tedy do krámu a povídám jí toto: „Má milá paní pekařko – já neznám tvoje jméno –, o kousek chleba prosím tě, at zaženu hlad také.“
- 175 Však když jsem viděl, jak je zlá a slitovat se nechce, zamourtil jsem se, zavzdychal a šel jsem dál svou cestou. Kdybych byl třeba mlkařem, podnáší prodával bych, veliký hrnec podnáší bych na rannou nosil, uličkami bych procházel a z plna hrdla křičel: „Paničky, kupte podnáší, je dobře utlučené!“
- 180 A rychle bych vše vyprodal, vždýt podnáší vždý třeba. Nebo kdybych byl barvičem či jen nosičem prostým, náklady nosil po městě od rána do večera, večer bych dostal jako plat pocitový bochník chleba a k tomu pěkný pohárek, co přetéká by vínem, taky dirštkovou polivku, po okraj plný talíř,
- 185 a pak po malé přestávce dal bych si ještě bůček. Co bych si práci vydělal, jak malinu bych zhltl. Kdybych tak uměl látky tkát a dělat mlýnky na pepř, vyvolával bych v ulicích, vykřikoval bych v chůzi: „Paničky, řemeslnice a dobré hospodyňky, poctivě tkané látky mám, vyzkoušejte a kupte, kupujte mlýnky kuchyňské, at čerstvý pepř vždý máte.“
- 190 A všelijaké paničky a dobré hospodyňky kufňovaly by látky mé i moje mlýnky na pepř. Co ale znamenat to má, že řemesla tu chvám?

- Vždýt učnost můj poklad je, v ní vidím svoje štěstí, potřebuji však šaty těž, o chleba musím žebrot.
- 200 Můj soused dělá v aréně – dělí nás tenká stěna –, kůly do země zatlouká na dráze při dostizích, když chystají se ke startu vozy s rychlymi koňmi. Ten v kamnech rozdělává si, co vím, docela často, pak cítím vůni masíčka, co pomalu se peče, jindy zas vidím uhličky pořádně rozžhavené, na nich si ryby opéká – ach, císaři, ta vůně!
- 205 Všechna ta jídla vždýcky tak vůnivě, svůdně voní, já cítit jsem jen po chlebu a i toho mám málo. Žebrám, však nic mi nedají, říkají: „Běž si po svých, jsi přece velký učitel, vzdělanec nad vzdělance, proč nenajíš se těch svých knih, když takový jsi blázen? Anebo kutnu vysvlékni a na stavbu jdi dělat,
- 210 na záda putnu nalož si a do ní naasyp hlínu, jdi sbírat šetřek a uvidíš, že i ty vyděláš si, najíš se chleba dosyta, vždýt jen to chceš, jak říkáš.“
- 215 Věť mi, pro to jsem nevytost, na stavbě dělat šaška, kůly v aréně zatoukat, to bych snad ještě zvládl, však nosit hlínu na stavbu, to přílišná je dřina.
- Co, císaři můj, povíš mi na všechny tyto věci? Já doufám, že Tvůj Majestrát nade mnou smiluje se a že se budu moci stát znovu v kostele jáhnem, to bych se potom den co den za tvoje blaho modlil, at žezlo pevně v rukou máš, zemi i moji vládněš.
- 220 Vždýt mluví ze mě chudoba, když se tak strašně rouhám, a říkají mi, blázne, mlč, takhle se mluvit nesmí, vždýt po smrti tě stihne soud, bude tě věčně trápit červ, který nikdy nespává, temnota, Tartar děsný. Ta trojí muka pekelná mě však už nyní mučí,
- 225 můj světovládce, na zemi, i když jsem živý ještě.

- Červem, co nikdy nespává, je pro mě hladovění, které mě stále užírá, mučí mě nevyšlovně.
- 230 Tartar je ten třas po těle, co každý den mě trápí, když v zimě na kost promrzlý nemám, co bych si oblíkl, a když nemám co na sebe, celé tělo se třese, tmou černočernou pro mě je to zateměnění mysli, co přijde vždýcky, císaři, když nemám co dát do úst. Když nemám ani chleba kus, hlad mě jak temno halí. Tak vidíš červa, Tartar můj, temnotu nekonečnou.

240

Ty, který jako ořeže vládu nad světem třímáš, sluchu mi ještě chvilu přeji – vždýť jsem tvůj věrný sluha –, abych ti mohl vyprávět, co se mi tuhle stalo.

245

Onehdy buček peklí si v cele jednoho z bratrů, pěkný kus masa se špekem, jak představit si můžeš, pak stul si pěkně prostřeli a chystali se k jídlu. Když já, tvůj sluha, viděl jsem je sedět kolem stolu, hnedle, jak to mám ve zvyku, chystal jsem se k nim přidat. Oni však jako jeden muž se na mě obořili:

250

„Kámpak ten úprk, neříkej, že přisedneš si taky. Jsi kněz a k tomu učenc, snad uživit se umíš, po našem mase nešlhej, to neříká ti pane, jestli máš, učiteli, hlad, hrbaj si něco koupit.“

255

Jak mi ty věci ošklivé, můj pane, povídali, v přízemí domu strhnul se náhle jakýsi rámus, vyskočili a prchali: pomysleli si zřejmě, že se dům hrouť v základech a zasype je všechny – ta stavba totiž vratká je a značně ztrouchnivělá. Já hleděl na tu pečinku, co na stole se skvěla, začal jsem o všem přemýšlet a v duchu jsem si říkal: „Mně sice všichni tvrdili, že neříká mi pane, laskavý Bůh však, jak se zdá, má zcela jiný názor, a tak šikovně přisoudil pečinku do mých rukou.“

260

To řekl jsem si, císaři, a nože jsem se chopil a nacpal se tou dobrotou, dosyra najedl se.

265

Potom jsem, pane, také já sestoupil do přízemí, jako bych hledal s dalšími příčinu toho hluku.

270

Předtím jsem ještě kocoura postavil na stul s jídlom, aby se zdálo, že to on je vinen toutle škodou.

275

Po chvíli všichni ostraní do cely nazpět přišli a spatřili tam kocoura, jak na stole si hoví,

280

kamenem po něm hodili, křičeli: „Smrt té kočce, co sežrala nám pečinku, pochoutku převybořnou.“

285

Pak ale rychle prohlédli tu léčku nastroženou, zas jak jeden muž vykřikli (trochu se při tom smáli):

290

„Hele ho, popa, on to byl, kdo pečinku nám sežral a kočku potom nastrožil, nechali jsme se chytit!“

295

Ach, ratolesti Komennů, má purpurová růže, vládce, jenž vládneš nad králi, ty, jenž jsi páncem knížat, trojitou sílu zdědil jsi po matce své a otci.

300

Vyslyš mou žádost zoufalou, o to tě snažně prosím, otevři dveře milosti a podej mi svou ruku,

305

vyzvedni mne z té propasti, z té hnusné jámy hladu. Po Bohu ty nám světlej jsi útrpností a citu,

310

ty záchrana jsi jediná těch, kteří v bídě žijí. Jsi útočištěm soucinným pro všechny bratry v Kristu,

315

rys králem králů, vládcem všech, jsi strchovaným páncem, tak vysvobod mě z nouze mé, zachraň mě před tím hladem.

320

Pronásledování zbav mě též – věřitelé mě honí, já jejich strašné splnění už nemohu dál snášet.

325

Já čtyři svědky беру si, korunovaný Bohem, ty, kteří tolik trpěli pro Ježíšovu slávu,

330

Georgia, Demetria, Terona, Stratelata, již provázejí na cestách všechny poutníky zbožné,

335

at milostivě provází i tebe na tvé pouťi.